22ՐԴ ՏԱՐԻ — ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒԼԻՍ 1891 — ԹԻՒ 13

ՏԷՐ ԷՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԲԵՐԱ, ՄԵՆ ՓՈՂՈՑ, ՍԻԹԼ ՏԱԼԷԲ
(Խմբագրատունը բաց է կէս օրէ կէս գիշեր)
Կրնուցումներու համար կրնայ դիմուիլ հասէ.
ԿԱԼԱԹԱ, ՔԱՌԱՆԹԻՆԱ ՓՈՂՈՑ, ԼԷՈՆ ԽԱՆ
ԹԻՒ 7, 8

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK"
Péra, Cité d'Alep, CONSTANTINOPLE

ՀԱՅՐԵՆԻՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ
ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ համար	Տարեկան	300	Թիւ	75	ղրշ. Մէջիտ
» »	Վեցամսեայ	150	»	40	» »
Դաւառներու	Տարեկան	300	»	100	» »
»	Վեցամսեայ	150	»	50	» »
»	Եռամսեայ	75	»	25	» »
Օտար երկրաց	Տարեկան	300	»	25	Ֆրանգ

Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ
(Գրամի փոխարէն փոստային փուլ կ'ընդունուի 100 ղրշ.-ին 15 ղրշ. գեղջով.)

درعليه‌ده بك اوغلنده حلب چارشوسنده
حيره‌نيك غزته‌سى اداره‌خانه‌سنه

10 ՓԱՐԱՅ

10 ՓԱՐԱՅ

ՏԱՐԱԿՈՅՍ

Հայրենիք իր մի քանի օրուայ կեանքին մէջ ինձ բազմաթիւ հակառակորդներ և մինչեւ իսկ կծու թշնամիներ ստեղծեց։ Այս երեւոյթը՝ աշխարհի իրայ ամենասովորական կարգէն է. չեմ զարմանար։ Բայց բացատրութիւն մը կը պարտիմ, ճիշդն ըսելով, ոչ թէ ասոնց՝ զարս ինձ բարեկամ ընելու ջանք մը չեմ ըներ ամենեւին, այլ Հայրենիքի ընթերցողներուն այն մասին՝ որ չունի ոչ նախանձ, ոչ կիրք, որ չէ ոչ շահախնդիր, ոչ մեծամիտ, որուն վրայ չաւանութիւր ոչ պաշտօնի հասնելու հիւանդոտ ցանկութիւնը, և՛ ոչ ալ անսխալ և ամենագէտ ըլլալու յաւակնութիւնը։ Հայրենիք հաստատած է ոչ թէ այդպիսիներուն այլ խնամարհներուն համար։ Խօսքս ուրեմն այս վերջնոց ուղղած է։

Ան՝ զոր իմ ասածներս անկարող են հասկնալ, այն՝ որ իրենց համար անբնական, տարօրինակ, անկարելի կ'երեւի՝ առ է թէ՝ ինչպէս Հայրենիքի արտօնութիւնը յաջողեր եմ իմ անուանս դարձնելու։ Դա՞ղտնիք, դա՞ղտնիք, կրսեն, և այս դատմանիք բառն ասոր անոր տակնէն ի վար կը մրմնջան, տարտամով ներկուած ու բազդրուած այնպիսի դէմքով մը՝ որ երկինքէն իջած սուրբի մը անունն տարտաղելու համար տարբեր լեզուով ու երեսով չպիտի խօսուէր։ Այո՛, զարմնալու պատճառ մ'ունին, որովհետեւ օրէն տիս աչխատեցայ, բարբովին անձայն և անշչուակ, կատարեցի մի առ մի օրինական ամէն ձեւակերպութիւններն, անցնելով հազար ու մէկ պաշտօնեութիւններէ, և այս ամէնն ըրի այնպիսի կերպով մը որ Հայրենիքի երեսէն այժմ ինձ հակառակորդ եղող անձերէն և ոչ մին կրցա, ժամանակին խմնալ։

Տարակոյս չկայ թէ առանց այս խորհրդ ապահովութեան, Մէրիքեան էֆ. չպիտի կարենար ինձ վճռաւել իր իրաւունքը՝ փոխարէն դնայ մը որ 200 ոսկւոյ մօտեցաւ։

Երկրորդ պատճառն՝ որու համար առելի դարձած եմ իմ վաղեմի ծանօթներուս՝ երկու ծանօթ դրաղէաներ ինձ աչխատակից ընտրած ըլլալս է։ Պիտի հաւատա՞ք արդեօք երբ ձեզ յայտնեմ թէ վերեւ ակնարկուած անձերէն մին՝ իր ազգեցութիւնն ու վարկը, փորը ուռած, ծանրաձայն, ինձ ի նպաստ դործածել խոստացաւ եթէ միայն հաճիմ պսկնչը Հայրենիքէն հեռացընել։ Այս անամօթ առաջարկութիւնը որ կ'ապացուցանէ ի՞նչ նեղ միտք, ինչ ցած հոգի կը սիրէ մեր վեհոգի կարծեցեալ կարդ մը ազգայնոց շրջանակին մէջ, բնականապէս մերժուեցաւ այն ամենախորին արհամարհանքով՝ որուն միայն արժանի էր։

Դալով Պ. Զօհրապին, բառարանին մէջ չկայ անարժան ածական մը զոր իրեն դէմ դործածելէ պահիկ մը չընկրկին։ Վերջապէս ի՞նչ են այս 30 տարեկան երիտասարդին մեղքերն։ Առ այժմ, իր տարիքին գտնէ ամէն առաւելութիւններն ունի. ջերմ է, աչխոյժ է, թերեւս չափազանց քննող ու պրպտող, բայց դէթ համարձակ։ Հայրենիքի խմբագիրներուն վրայ ահա բեկեցուցիչ հանդամանք մը տեսնելու համար, մարդ մը ինքզինքն յեռին ատոիճան ապիկար, ագէտ, ոգբմելի, պատասխան մը՝ հերքում մը տալու անկարող զդալու է.

Հայրենիքի թշնամիներն արդեօք չէ՞ն կրնար գտնել համոզիչ, պատասխան մը մեր երեսն ի վեր նետելու, թէ չէ արդեօք պատասխան մը գտնել և տալու յօդնութիւնը չեն ուզեր ունենալ։ Այս տարիճանի հասած մեղկութիւն մը ու թուլամորթութիւն մը մարդկային ճշմարիտ ապէտ մ'է։

Մինչեւ հոս, ինչ որ հերքեցի, բաղդատմամբ ոչինչ է։ Աւելին կայ, զոր չկրնամ ինչպէս ձեզ ներկայել։

Հայրենիքի նման թերթ մը 10 փարայի հանել՝ ուրիշ բան չէ առ այժմ, բայց եթէ կրակի մը վրայ գտնուած հարցի մը մէջ ոսկի նետել։ Հարցն ակնթարթի մէջ կը կատարուի։

Ուստի, իրաւ է թէ առանց ծախսոյն համար պատրաստ դրամ մ'ունենալու, Հայրենիք չէր կրնար ելնել։

Այս զոհողութիւնը քաջարար — այլը թող ըսեն յիմարարար — յանձն առած եմ։ Կը կարծէք թէ գանուելս բարձրատիճան ազդայիններու մէջ հատ մը միայն որ այս զոհողութեան համար ինձ պատուսիրական խօսք մ'ընէր։ Փնտռածս թերպէտեւ այս չէր, բայց արի տես որ, ոչ միայն բարեւներն դադրեցուցեր են, այլ ուր որ կրնայ հանդիպ իրենց ելեւնելն երկարութիւնը, կը փորձեն ցցունել Հայրենիքի ծախուց ազրիւրն իբրեւ ազրիւր մը որ անխոտոտելու է, որ այս է որ այն է։ Օր մը, իբրեւ թէ արտասահմանէն, օր մ'ալ իբրեւ թէ բարձրատիճան եկեղեցականէ մին է որ Հայրենիքի հարկաւոր ծախքերը կոտանամ։ Իմաստասէր մը ըսած է թէ՝ զրպարտութիւն մը որչափ ալ անհիմն ըլլայ, կրկնուելով կրկնուելով, ճշմարտանմանութեան դէմ մը կ'առնու։ Ալ դնա այնուհետեւ զրպարտութեան ճիրաններէն ինքզինքդ ազատէ, եթէ կրնաս թէ ո՞ւրչափ անխրդճութիւն է Հայրենիքի դէմ ի գործ դրուած այս դրութիւնն, հո՞րկ է բացատրել։

Սակայն հոն՝ ուր կսկսի այդ կըզարտութեանց էն քսմիներն, էն նոզկալին, այն առենն է՝ երբ չարծիծաղմը չրմանցն անկիւնը, կը փրփսան ըսելով թէ գանձ մը գտած եմ՝ ուր լիաձեռն ոսկիներն առնլով, կը թափեմ Հայրենիքի մէջ։ Ինչ կ'ուզէք որ ըսեմ այսպիսի անհեթեթ խօսքերու։ Կը նախընտրեմ, իբրեւ պատասխան, իրական կեանքէ դէպք մը պատմել ձեզ։

Հանդուցեալ Պըրլիսանեան օր մը կը հրաւիրուի Սուլթանը Ճանճաժողովէն նուէր մը տալու ի նպաստ մեր սովալլուկ եղբարց։ Պըրլիսանեան պարզապար 500 լիրա կ'առաջարկէ և կը վճռէ։ Ով որ այս անպաճոյճ բարեգործութիւնը պիտի ըսէ, անկարելի է որ պահն մէջ չըզայ անոյշ տաքութիւն մը, տեսակ մը ազգային հնարհաստատութեան զգացում այդ անձին համար որ այդ բոլէին մէջ ճշմարտապէս շատ վեհոգի մը ըլլալ ուզէրէ և եղեր է։ Գանուեցան սակայն շատ մը մարդիկ որ Պըրլիսանեանի եռանէն սա խօսքը թերին. "Նախ տուն մը թող ունենայ տէ վերջը ազդին 500 լիրա տայ"։ Պըրլիսանեան, այս խօսքէն խորապէս վիրաւորուելով, երբ չինեց Գասարգիւղի մէջ շատ գեղեցիկ տուն մը, որ ծառայեց տպացուցանելու, ա. թէ ինքը կարծուածէն աւելի ունեւոր էր, բ. թէ բաւական յիսնար էր՝ իր ետեւէն ժայթքուած այդ խօսքին վրայ՝ մեծամեծ տուն մը շինելու, երբ անտեսարար այդպիսի տուն մը պէտք չունէր։

Արդեօք, կը փափաքուէր որ Հայրենիքի անօրէնը նախ և առաջ Պէօյլուք-Տէրէի մէջ տուն մը վարձէր, բակին մէջ ամէն երեկոյ ջոջերուն օղի հրամցնէր, ձմեռնեղն ալ թատրոններու օթեակներուն մէջ անցընէր և ապա թերթի մը հրատարակութեան ձեռնարկէր։ Այդպէս փափաքելիք չպիտի կատարեմ, երթաք բարեաւ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԵՐԴՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Մի ոմն պ. Տօկարակի բանակռու

ՀԵՌԱԳԻՐՔ

(Արեւելեան Հեռագրական Գործակալութենէ)

—

Բարիզ, 7 օգոս.

Ներքին Թագաւորը Պ. Քառնոյի այցելութիւն պիտի տայ Ֆոնթէնպլօի պալատան մէջ։

Բէլկրատ, 7 օգոստ.

Զօրք խրկեց առ քաղաքապետն Շէրպուրկի հեռագիր մը շնորհակալութեան, այն ընդունելութեան համար որ եղած է Ռուս ծովակալաց, եւ այն բարեկամութեան համար զոր արտայայտեցին Կայսրուհւոյն անձնաւորութեան մասին։

Բէլկրատ 7 օգոս.

Զօրքն հեռացումն առ քաղաքապետն կարդացուեցաւ Թագաւորական պալատան սրահին մէջ, եւ առաջ բերաւ խանդավառ ցնծութիւն։

Բարիզ 7 օգոստ.

Սրբազան գործոց նախարար Պ. Ռիպօ ամսոյս 12 ին պիտի երթայ ի Զուիցերի։

Մոսկուա 6 օգոստ.

Քաղաքին փառաւորանք Միջալ ծովակալին արծաթէ սափոր մը նուիրեց ի յիշատակ իր այցելութեան. նոյն ընծային առջեւն խորաքանդակ մարտանաւու։

Պէռլին 6 օգոստ.

Հէլիկօլանտի ամրութեանց յատկացեալ 5,000,000 մարքի պատասխան վարկի խնդիրը մը պիտի մտնէ 1892ի պատերազմական ելմտացոյցին մէջ։ Նախարարը բաց աստի նոր վարկեր պիտի խնդրէ Պիլաւուի ամրութիւններուն եւ Ալզաս-Լօռէնի մէջ զինուորանոցներ շինելու համար։

Սէն-Բէդերսպուրկ, 6 օգոս.

Պաշտօնական վիճակագրութեան կ'երեւի թէ տարւոյս հունձքը պիտի հասնի 75 առ հարիւր միջին հունձքի մը։ Կը հաստատուի այն լուրը թէ ելմտից Նախարարը մտադիր է Պէռլինի դրամատուններէն ետ առնել 12,000,000 ռուբլի գումարն որ այդ դրամատուներուն մէջ հիմա պահուած է։

Պէռլին, 6 օգոստ.

Գրական համաժողովին նախապատրաստական մասնախումբն յայտարարեց թէ Ֆրանսացւոց այդ համաժողովոյն չմասնակցիլն խոչնդոտ չէր։ Ֆրանսացիք պատուիրակ մը միայն կը փնտռեն առաջուան պէս իրենց ուզած տեղը գումարելու համար այդ համաժողովը։

Բարիզ, 6 օգոստ.

Մէկ քանի լրագիրք կը հաւաստեն թէ Ցունաստանի Թագաւորն, որ այժմ Էքսլէ-Պէն կը գտնուի, քիչ ատենէն Բարիզ պիտի գայ ծպտեալ։

Վիէննա, 6 օգոս.

Ֆրէմտէնպլատ կը յայտարարէ թէ Ֆրանքո-ռուս համակրութիւնը քաղաքական չափաւոր վրայ միայն հիմնուած է։ Ըստ Ռուս լրագրաց, Ֆրանքո-ռուս համաձայնութիւնը խաղաղութեան երկրորդ նիզակակցութիւն մ'ն է որ երրեակ նիզակակցութեան ձգտումներուն զուգահեռական ձգտումներ ունի։ Ռուսիոյ բարեկամութիւնն առ Ֆրանսա նպատակ չունի չովինականները քաջալերել, այլ կառավարութեան կուսակցութիւնն ամրացնել։ Կարելի է համարձակօրէն ըսել թէ իրենն ինչ ընթացք պիտի ունենան։

Մոսկուա, 6 օգոս.

Միջալ ծովակալն եւ իր հետեւորդք այսօր հասան. կայարանը զինեք զիմաւորելու եկան քաղաքապետն եւ Ֆրանսայի ընդհ. հիւպատոսը. փառաւոր ճաշ մը տրուեցաւ իրենց, որմէ յետոյ այցելեցին Քրէմլին, կեդրոնական Ասիոյ ցուցահանդէսը եւ Սրբազնի պալատը։

Քաղաքապետր Միջալ ծովակալին նուիրեց չքեղ աղօթ մը որ Մոսկուայի զինանշան վայելքը կը ներկայացնէ. այս ընծան մեծ հաճոյք եւ խանդավառութիւն։

Բարիզ, 6 օգոս.

Ալեքսիս մեծ դուքը, Ռուսիոյ մեծ ծովակալը, գալ չարաթ կը սպասուի ի Վիշի. մեծ ցոյցեր ընել մտադիր են իրեն ի պատիւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

1891 Յուլիս 26 ուրբաթ

Նախագ. Տ. Խորէն Ս. Պատրիարք Աշըգեան
Ատենապետ Յովհաննէս էֆ. Նուրեան
Ատենդպիրք {Թորոսեան Յովհաննէս էֆ. / Մասիսեան Յարութիւն էֆ.
Թիւ ներկայից 73—79
Ատենը բացուեցաւ ժամ 3
» փակուեցաւ » 6

—

Ատենական թղթակցութիւնք

Ատենապետ էֆ. ժողովի վաւերացման ենթարկեց Ա. եւ Բ. նիստերու ատենագրութիւններն որք վաւերացուեցան առանց դիտողութեան։ Թէպէտ Գուրգէն էֆ. դիտողութիւն պիտի ընէ եղեր, բայց յիշեր է թէ երբեմն «լռելը ոսկի» է։

Ատենապետ էֆ. ժողովի ներկայից այն մասնաւոր նամակը զոր Սէրվիչէն էֆ. գրած էր առ Ս. Պատրիարքը. այս մասին արդէն խօսուած է մեր երկուշաբթի աւուր թուով եւ պատճէնն ալ հրատարակուած է մեր չորեքշաբթի աւուր թուով։

Այդ նամակի ընթերցումէ յետոյ Ատենապետ էֆ. յայտարարեց թէ արժան է որ Ազգ. ժողովն գոհունակութիւն ու շնորհակալութիւն յայտնէ Սէրվիչէն էֆ.ի

Պէրպէրեան էֆ. այս առաջարկին ընդդիմացաւ. Սէրվիչէն էֆ.ի նամակն անհատապէս գրուած է առ Ս. Պատրիարք բառ. կրնանք յանձնարարել Ս. Պատրիարքին որ ինքն ալ պարտ ու պատշաճ պատասխանը տայ։ Բայց ժողովին ի՛նչ կը վերաբերի գոհունակութիւն ու շնորհակալութիւն յայտնել։

Տ. Յովհ. քհ. Միքեան խօսք կ'առնէ եւ կը ձայնակցի Նուրեան էֆէնտիի։

Սրվաձեան Կարապետ էֆ. ալ կ'ուզէ խօսիլ, բայց Ատենապետ էֆ. բաւական կը համարի այսքան խօսքը։ – Գործ եւ ոչ խօսք։ Սրվաձեան էֆ. կը պնդէ որ պիտի խօսի, Նուրեան էֆ. կը պնդէ որ չպիտի խօսի։ Սրվաձեան էֆ. որ պիտի խօսի, Նուրեան էֆ. որ չպիտի խօսի։

Սրվաձեան էֆ. կը բողոքէ իրեն եղած զրկանքին, բայց [illegible] զանգակի ձայնը կը լռեցնէ զինքն ալ, ինչպէս նաեւ իրեն պէս ուրիշ խօսք ուզողներն ալ։

Ատենապետ էֆ. քուէի կը դնէ իր առաջարկը. ուրիշ երեսփոխաններ կը պահանջեն որ քուէի դրուի Պէրպէրեան էֆ.ի առաջարկն ալ։ Նուրեան էֆ. քուէի կը դնէ միայն իր առաջարկը, որ չըփոխ ձեռամբարձութեան մէջ ընդունուած կը յայտարարուի։

Յետոյ կարգը կուգայ հաշւոյն ու ծախուն։

Քաղ. ժողովը վերջապէս կը բերէ իր տեղեկագիրը Զօհրապ Գրիգոր էֆ.ի երեսփոխանական ընտրութեան։ Այդ տեղեկագիր կը ծանուցանէ թէ Զօհրապ էֆ. օրինական տարիք չունեցած ընտրուեր է երեսփոխան, ուստի Քաղ. ժողովը պատշաճ չէ գտած վաւերացնել այդ ընտրութիւն։

Գուրգէն էֆ. կը հարցնէ թէ, Զօհրապ էֆ. հիմա ա՞լ չունի օրինական տարիքը։ — Քաղ. ժողովոյ Ատենապետ էֆ. կը յայտարարէ թէ այսօր օրինական տարիքն ունի, լրացուցած է 30 տարին։ Բայց մէկ երկու չաբաթ առաջ դեռ չունէր. — դեռ չէր հասած։ Պէրպէրեան էֆ. նորէն կը յայտարարէ թէ ընտրողութիւն է խարդախութիւն ընել ընտրուած օրուան եւ վաւերացման ժամերուն միջեւ։ Զօհրապ էֆ. այն ատեն երեսփոխան է, երբ իր ընտրութիւն վաւերացուի, արդ՝ այսօր պիտի վաւերացուի, եւ այսօր ալ ինք 30 տարեկան է։

Ատենապետ էֆ. յայտարարեց թէ Զօհրապ էֆ.ի ընտրութիւնը վաւերացնել աղօրինաւոր է, անցեալ օրակարգին որ էր ընտրութիւն նոր Քաղ. ժողովոյ։

Ատենապետ էֆ. ընտրութեան ձեռնարկել տալէ առաջ կարդաց Սահմանադրութեան մէջ Քաղ. ժողովոյ վերաբերեալ պատմագրութիւնները։

Պէրպէրեան էֆ. այս առթիւ բառ մը ըսաւ որ Քաղ. ժողովը իր նիստերը կընէր մեծամասնութեամբ, մինչ Նախագահութեան օրով Ատենապետը միայն կը խորհէր ու կը գործէր, պէտք էր ուրեմն յանձնարարել նոր ընտրուելիք Քաղ. ժողովոյ որ միշտ իր նիստերը մեծամասնութեամբ ընէ։

Նաւասարդեան Տիգրան էֆ. պատասխանելով Պէրպէրեան էֆ.ի բառ. թէ փաշական կազմակերպութեան գրութիւնը փոխելով միայն կարելի է մեծամասնութեամբ նիստ ընելու յաջողիլ։

Այս վիճաբանութիւններն աւելորդ համարեց Նուրեան էֆ.։ Թո՛ղ ընտրուի Քաղ. ժողովն եւ այն ատեն խօսուի ըստ այդ բաներուն։

— Է՛հ, դուք ալ թող ընտրուէր նոր Քաղ. ժողովն եւ այն ատեն կարդացէք Սահմանադրութեան անոր վերաբերեալ պատմագրութիւնները, պատասխանեց Պէրպէրեան էֆէնտի։

Այդ տեսակ խօսքերու փոխանակութենէ յետոյ քուէարկութիւնը սկսաւ եւ ընտրուեցան։

Գաբրիէլ	էֆ.	Նորատունկեան	քուէ	55
Տիգրան	»	Նաւասարդեան	»	55
Յովհ.	»	Թորոսեան	»	50
Եղիա	»	Զայեան	»	49
Յովհ.	»	Ալթունար	»	49
Համբարձում	»	Պալլարեան	»	49
Գրիգոր	»	Խորեան	»	46
Տիգրան	»	Կիւմիւշկէրտան	»	46
Մինաս	»	Սէթեան	»	45
Սիմոն	պէյ	Մաղաքեա	»	41

Իսկ միացեալ չորս անդամները մնացին համեմատականի որոց արդիւնքն եղաւ

Տիգրան	էֆ.	Բարսղամեան	քուէ	39
Միհրան	»	Ասատեան	»	37
Ռէթէոս	»	Պէրպէրեան	»	36
Գուրգէն	»	Գաբրիէլեան	»	33
Սանփան փաշա		Ալալեան	»	33

Այս վերջին երկու ընտրելոց վրայ վիճակ ձգուելով ըստ Սահմանադրութեան, վիճակն ելաւ Սանփան փաշայի,

Նիստի փակումէն առաջ Ատենապետ էֆ. ի պաշտօնէ հաղորդելով ժողովին իր երկրորդ անդամին, Քրիստոսատուր էֆ. Ղալփաքեանի մահն, հրաւիրեց Ս. Պատրիարքն հոգւոյն հանգստեան կարդալ. ինչ որ եղաւ։

Այս առթիւ Գուրգէն էֆ. չնորհակալութիւն յայտնեց Դիւանին որ փութացած էր յանուն ժողովին պսակ մը դնել հանգուցելոյ դագաղին վրայ։

Յաջորդ նիստը 15 օրէն ընել որոշուեցաւ։

—

ՄԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մայր Եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Վարդավառի տօնին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Պատրիարքական փոխանորդ Հայրն։

Երկուշաբթի, ՎԱՐԴԱՎԱՌ, Հայրենիք չհրատարակուիր։

Ի ՊՈԼԻՍ

ՍԷԼԱՄԼԸԿ

Երէկ Սէլամլըքի հանդէսը կատարուեցաւ չքեղ կերպով Համիտիէ մզկիթը։

Ներկայ էին կոմս եւ կոմսուհի տը Մօնթէպէլլօ եւ իր եղբայրը, Աւստրիոյ գործակատարն եւ հիւպատոսը։ Հոն կը նշմարուէին Ֆրանսական եւ Գերմանական դեսպանատանց յանձնարարութեամբ եկած 80 ճանապարհորդք, որք ըստ արժանւոյն պատուասիրուեցան։

Հանդէսէն յետոյ կոմս, կոմսուհին տը Մօնթէպէլլօ եւ իր եղբայրն, Նորին Վեհափառութեան ներկայանալու պատիւն ունեցան։ Արարողապետ Մինիր փաշա Թարգմանի պաշտօնը կատարեց։

Տեղեկութիւն — Զօրապետ Շաքիր փաշա, պետ սպայակոյտին զինուորական տան Վեհ. Սուլթանին, երէկ որ գնաց ի Դուռն Սպարապետութեան, եւ երկար տեսակցութիւն ունեցաւ Սպարապետ փաշայի հետ։

—Բարեկ Պոլսոյ.—Հաղորդած էինք թէ Պոլսոյ Բարախնամ ընկերութիւնը վերջնական կերպով կազմուած է եւ իր կանոնագիրը Բարիզէն կիրակի օր խրկուած է ի Պոլիս։ Հէրալտ կը ծանուցանէ թէ հինգշաբթի օր այդ կանոնագիր հոն հասած է եւ ենթարկուեր է Հասարակաց Շինութեան Նախարարի վաւերացման։

—Ռէժի.— Պ. Վինսընդ եւ Պ. Օպրամօ տեսակցելով ի Վիէննա գլխաւորաց անօրէններու հետ, համաձայնած են որ Ռէժիի ընդհ. տնօրէնի ընտրութեան խնդիրը ներկայացուի Պոլսոյ Վարչական խորհուրդին, որ միակ ձեռնհաս մարմինն է որոշում տալու այս մասին։

—Առեւտրական դաշնագիր.— Իտալիոյ եւ Տաճկաստանի միջեւ առեւտրական դաշնագրի վերանորոգման Յանձնաժողովի Թիւրք եւ Իտալացի պատուիրակները դշ. օր գումարուեցան ի Բ. Դուռն։

Մինչեւ հիմա վիճաբանութեան առարկայ եղող կէտերուն վրայ տեղեկագիր մը պատրաստուեցաւ եւ խրկուեցաւ Մեծ—Եպարքոսին։

—Զիքակոյի Ցուցահանդէսը.— Առեւտրական եւ հանրային շինութեան Նախարարի նախագահութեան ներքեւ բչ. օր նիստ մը ըրաւ այն Յանձնաժողովը որ պիտի կարգադրէ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Զիքակոյի ցուցահանդէսին։ Նկատողութեան առնուած է այն գրամական ծրագիր որ ներկայացուած է Իլեաս Սահմի եւ ընկերութեան կողմէ։

Յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Առեւտրական Սենեկին մէջ։

Ատանա-Մէրսին երկաթուղին. — Համար մի քանի օրէ ի վեր Պոլիս կը գտնուի Պ. Վէզբըլէտ, խորհրդական երկրաչափ Բօքրիկ տան։ Այս պարոն կը խնդրէ կայս. կառավարութենէն ներմուծել յանձնառութեանց տեսքին եւ պայմանագրութեան մէջ, մի քանի փոփոխութիւններ առանց այս փոփոխութեանց կարելի պիտի չըլլայ գործն առաջնել։

Սակայն կայս. կառավարութիւնը առարկութիւններ կ'ընէ այս պահանջման դէմ։ Պ. Վէզբըլէթի պահանջմներն ուրիշ նպատակ չունին բայց եթէ ընկերութեան ներելի ընել միայն այն կողմերն շինել երկաթուղի, ուր ո՛ եւ է դժուարութիւն չկայ. եւ հոն ուր որ կան երկրի դժուարահարթութիւններ այն տեղ բան մը չշինել, օգտուելով հանդերձ կառավարական երաշխաւորութիւնէն։

Կայս. կառավարութիւնը ցոյց կուտայ թէ այս տեսակ պահանջումներ որքան վնասակար են երկրին առաջնակարգ շահերուն։ Ընկերութիւնը Սամսոնի գծին մէջն ըլլալով եւ ինք չուզելով դժուարահարթ անցքերը երկաթուղւոյ գծեր շինել, երբեք այլեւս կարելի չպիտի ըլլայ իրարու միացնել Ասիական գծերն։

Կայս. կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ այս պայմանները անփոփոխելի են, առանց այս պայմաններուն ո եւ է ընկերութեան արտօնութիւն չպիտի տրուի երկաթուղի շինել Ասիական Թուրքիոյ մէջ։

Կը յուսացուի որ կայս. կառավարութեան եւ ընկերութեան միջեւ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ։

—Տեղական Լրաշէն.— Տպագրական տեսչութեան որոշմամբ չաբաթուան մը դադարման դատապարտուած են Յունարէն Անաբոլ եւ Նէօ Էքքլէսիաստիքօ թերթերն, որք գործած են հակառակ գրաքննիչի հրահանգներուն։

—Թուրքէկի լսածին նայելով, Պետական խորհուրդը որոշած է որ Թուրքիոյ մէջ ծախուած հանքային ջուրի շիշերն այսուհետեւ մասնաւոր դրոշմ մը կրեն։ Մուշավերի ներկայացուեցաւ Մեծ. Եպարքոսին։

— Ոսկեկզպիւրի չորհնուացու վարչա-

ԹԵՐԹՕՆ (6)

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

ՆԱՐԴԻԿ

ըսէթէ մեկնած. իր նուագածքը թափուր եւ սառնամած սրահ մը տեսաւ, որ հետզհետէ կը մթննար. լոյսերը կը մարէին. Թատրոնը անհայլին գերեզմանի լռութեան զգեստաւորելով. հիմայ յիշատակ մը չի կար բոլոր երեկոյթէն եւ իր հոգին զգլխող ազմուկներէն։

Դուրս ելաւ. Ժամը վեցն էր, պարտէզին մէջ յարգողներ միայն մնացեր էին. դրան մօտ կառք մը կ'սպասէր որուն վառ լապտերները արիւնագոյն աչքերու պէս կը չողային մթութեան մէջ։

Քովէն կին մը անցաւ, Նարդիկն էր որ կառքը կը մտնէր, անիւները դարձան, քարէն մեկնեցաւ, հետոյն ցոյց տալով իր կարմիր լոյսերը, եւ երիտասարդը անհուն պարապութեան մը մէջ ձգելով։

Դանդաղ ու վարանոտ քայլերով, ձեռքի փոքրիկ լապտերովը լուսաւորելով չուրջը, Լեւոն կը վերադառնար տուն Կէսիկփաշայի լայն եւ ամայի զառ 'ի վայրը իջնելով. երկու կողմէն փլած փլփլած պատեր. տալի մը առաջնուան աւերիչ հրդեհէն մնացորդ. եւ տեղ տեղ վեր, բարձր ու երկայն ծխնելոյզներ, մանաւանդ կանգուն մնացած կիսակործան. եւ այս անշէն ու մոխիրով ծածկած փողոցին քալելով կը յիշէր հրդեհին գիշերը բոլոր այս թաղը, տուները, բոցերու մէջ փթթեալ veilleuseի մը պէս լուսաւորելով բոլոր չրջակայքը, կամ մազերը բանկած հսկայ կին մը որ այդ բարձունքէն կը փախէր կ'իջնար վար ծովուն մէջ մարելու համար կարծես զինքը այրող կրակը. այդ գիշերը աչքին առջեւն էր. ինքն ալ եկած էր հոն բարեկամներու օգնութեամբ, եւ հրդեհին լոյսերէն, այրողներուն ոռ ու բառէն, ձայներէն, աղաղակներէն այդ ահագած, խանձած ծխնելոյզներէն դատ ահաւասիկ ոչ ինչ կար հիմայ. եւ վերադարձ մը ընելով իր անձին, իր սիրտը այրող կրակին հետեւանքը՝ չորչի աւերակներուն աղօտելի երեւոյթովը կ'երեւար աչքին։

Պոլսոյ առաջնակարգ փաստաբաններէն մէկ զանձապետի կարեւոր պաշտօնը կը վարէր քանի ոսկի ամսականով. եւ իր վարպետին ազդեցիկ խօսքերեւն էր. պաշտօնական հաշուառք չի կար բայց ամուսնութիւնը որոշուած էր, եւ առավ մեծագոյն առաջարկ մը եւ նախանձելի վիճակ մը պիտի տային. ահա ճիշդ այդ միջոցին էր, երեւակայ ընդհարեց վերջը հետաամէն սիրային արկածէ, չի հաւատալով որ սէրը կրնայ երբեք անդիմադրելի, անհնարին եւ ճակատագրային բան մը ըլլալ, ծաղրելով իր բարեկամներուն չափազանցութիւնը եւ իրենց սրտի տկարութիւնները զրաւորութիւնները կը բացատրէին, ճիշդ այդ միջոցին ինքն ալ պարզ զիջումի մը ըսելմոնքով դէմ յանդիման կուգար ալիքին էակի մը զոր տեսնելուն չ'եւ կրնար չի կենալ, չի դիտել, եւ չի դառնալ անոր հետամուտ տեսնելու համար. էակ մը որ անձ մը չէ՛ այլ բոլոր կեանքի տանջանքներու անկարելի մարմնացումն, գաղափար մը՝ որուն համար անկարելի է չի հետապնդել, եւ ետեւէն չի վազել, ժամերով չի չըջիլ փողոցէ փողոց, թաղէ թաղ, թերեւս հետը խօսելու յոյսը չունենալով, բայց էակ մը զոր սիրող անմիջապէս կը ճանչնայ, կը զատէ բազմութեան մէջ, իրրեւ թէ վաղուց անոր ծանօթ մը, մտերիմ մը ըլլար քեզի, որուն հաճելի եղած բանները գիտես, ճաշակը սիրած ես, եւ որուն անհաճոյ երեւալու վախը կը զգացնէ քեզ։

Ահա ինչ որ զգացեր էր երիտասարդը Նարդիկը տեսնելուն. եւ կը խորհէր որ անհնարին անկարելի զմռղակ բան մը պիտի ըլլար իր հեռացումը այս աղջիկէն, եւ ասոր համար փախողի ընէ՛լ իր բոլոր ապագան, յոյսերը, այս՝ ինչո՞ւ չէ՛. թողուլ նախանձելի վիճակ մը, չքաւորութեան ու նեղութեան օրեր ամէ՛նել. յօժարութեամբ, եթէ Նարդիկի մօտ պիտի անցնէին այդ օրերը։

Պահ մը իր միտքը կ'ամփոփէր, յիմարութիւն այն բոլորը. ո՞վ էր այս կինը որ յանկարծ կուգար իր ճամբուն վրայ պատուարի մը պէս. ինչ իրաւունքով. կ'արժէ՞ր որ դերասանուհիի մը համար բանտուէր իր որոշեալ ամուսնութենէն, պատուաւոր աղջիկ մը զոհել անպատիւ կնոջ մը ինչ որ ալ ըլլար իր հրապոյրները. միթէ այդ վայելքը չէ՞ր կըրնար գնուիլ, առացուիլ առանց վտանգելու իր կացութիւնը. այս գաղափարին Լեւոն դիմադրեց. այդ վաճառելի ցանկութիւն չէր որ կ'արթնցուցեր զինքը. մանկական գրեթէ եղերական զգացումի կարօտը, պակասը զգացեր էր այս կինը տեսնելով եւ այդ պակասը ան միայն կարող էր լեցնել։

Քիւմ-զարու հասած էր ան Նշանթաշի փողոցին մէջ ու կը մտնէր դերասանուհին, իր տանը ճամբուն վրայ էր անոր տունը. դրան քով կանգ առաւ պատուհանները դիտեց։ Ոչ ձայն, ոչ լոյս. մարդ չկար, դերասանուհին հոն չէր անշուշտ. եւ մտքովը ո՞ւր ըլլալը փնտռեց այդ ատեն յիմար գաղափարներ անցան ուղեղին մէջ. կեցած էր հոն, ձեռքի լապտերին լոյսը կը հանէր ապականել այդ դրան առջեւ. հեռուէն գիշերապահին հարուածները լսեց. համրեց եօթն էր ժամը, Նարդիկ պառկած էր այս ժամուն, փողոցին մէջ ոտքի ձայներ ականջին եկան. անշուշտ հոն գտնուելուն եւ ճամբան շարունակեց։

Տէմիրճեան առանց իր գանձապետին հարցնելու գործ չէր ընէր. գիրաւածով հարստացեր էր Նախ ինքը զարմանալով այս յաջողութեան վրայ. բայց անկէ ի վեր ժամանակները փոխուած էին եւ Տէմիրճեան ոչ թէ առանց շահելու կը ջանար այլ ունեցածը ձեռքէ չի հանելու. խոհեմ եւ զգոյշ վաճառականի համբաւ ունէր զոր իր անբասիր վեհենչանութեամբը ձեռք բերած էր, Անգլիոյ հետ գործ մը կ'ընէր եւ ուրիշ երկրի անուն լսել չէր ուզեր ընաւ. ի զուր միենոյն վաճառքը Ֆրանսա կամ Պելճիքա աւելի աժան ծախելու պիտի կլլէր իրեն, ինքը գնացածէն չէր բաժնուէր, լաւ չի գնացող նաւաբեռնեալի մը պէս որ ծովուն մէջ աջի ձեռքին դիպած փայտին

(Շարունակելի)

թիւնը Կայսերական Նաւարանին ապսպրած է 60 ոտք երկայնութեամբ պզտիկ շոգենաւ մը ։

— [illegible]. — Մոնթէպէլլօ կոմը, Ֆրանսայի գեսպանը, Տօքթ. Լանդրլանդ, Ֆրանսայի մեծամասն բժիշկը որ այժմ Պոլիս կը գտնուի, Տօքթ. Մանէ, գնացեր են բժշկական վարժոցն, և այցելած են Ջօէրսս(?) փաշայի կառավարութեան հիւանդանոցը, և ներկայ գտնուած են երկու անձերու գամմահատութեան(?) գործողութեան ։

— [illegible]. — Առևտրական սենեակն իր Բշ. աւուր նստին մէջ խորհեցաւ այն օրէնքներուն վրայ զոր կարելի է ձեռք բերել սնանկական օրէնքի մը, որ տասը տարի առաջ հաստատուած է ։

Ծովային վաճառականութեան այդ օրէնքը կը պահանջէ որ վաճառականական նաւերը իրենց կրական չափէն աւելի ապրանք չպիտի առնուն, որպէս զի վտանգ առաջ չգայ ։

Պոլսոյ ծովային առևտրական դատարանը որ ընդունած է այն օրէնքը, այժմ կը հարցնէ առևտրական սենեակի կարծիքն ալ այդ մասին ։

— [illegible]. — Քաղաքապետութիւնը որոշած է նորոգել քարափը որ կը գտնուի Արնաւուտ գիւղի և Պէպէքի միջև ։ Քարափին երկայնքը վանդակապատ մը պիտի շինուի արկածներու առաջքն առնելու համար ։

— Քաղաքապետական հրաման. — Քաղաքապետութիւնը հրամայած է մայրաքաղաքիս թաղապետութեանց որ հսկեն գործադրութեան թաղապետական այն կանոնագրին որ կը հրամայէ կենդանավաճառներու կարգով քալեցնել կենդանիները, իրարու ետևէ ։ Այդ կանոնագիր կ'արգելէ սայլորդներու և կենդանավաճառներու չափազանցօրէն ծանրաբեռնել իրենց սայլերն և կենդանիներն ։

— Թօքեա(?). — Աւստրիական պահակ շոգենաւը Թօքեա հինգշաբթի օր սատի գնաց Իզմիրի ծովածոցը ։

— Նորոգում. — Կայսերական իրատէով պիտի նորոգուի Իւսկիւտարի Ալէմ(?) Մահմուտ էֆէնտիի մզկիթն ու թէքքէն ։ Եւքաֆի վարչութիւնն ալ պատուիրուած է Կայսերական իրատէով յատկացնել 57 հազար դահեկան Խասքէօյի Հիւսամ աղա մզկիթի նորոգութեան ։

— Եղեռնագործ տղայ(?). — Եշ. աւուր նստին մէջ դատապարտուեցաւ 15 տարուան բանի աշխատութեան Խասա անուն անձը, որ փորձած էր խողխողել իր տէրն, հաճի Էյուպեան(?), առանց ունենալու մեծկակ պատճառ մը յանցանակելու համար ։

— Թշուառութեան զոհ մը. — Երէկ ի Գալաթիա Սոյաստայի(?) Մուրատ անուն 65 տարեկան բեռնակիր մը յանկարծամահ եղաւ ։ Գրպանէն 30 փարա և կտոր մը չոր հաց գտնուած է միայն ։

— Արկած, մահ(?). — Չորեքշաբթի օր Հօճա-Բաշի մէջ բնակող ծխոց մը Սիրքէճիի աշխե ծով մտնելով խղդուեր է, դիակը գտեր են իրիկուան դէմ և օրինական քննութենէն յետոյ թաղեր են ։

— Մեհմէտ Խալիլ անուն բեռնակիր մը երէկ Կալաթիայէն Պոլիս կը տանէր ալքօլով լեցուն հինգ խոշոր թիթեղէ ամանները ։ Եէնի-Ճամի հասած ատեն, ուզեց քանի մը վայրկեան պատին կրթնելով յոգնութիւն առնել ։ Յանկարծ, ամաններուն մէկը բռնկեցաւ ։ Խեղճ բեռնակիրը ամեն ջանք ըրաւ որ կրակը միւս ամաններուն չանցնի, բայց չկրցաւ յաջողիլ ։ Իր մազերն ու հագուստներն ալ բռնկեցան, ողջ ողջ պիտի այրէր եթէ անցորդներ և ոստիկանութեան գործակալներ իրեն օգնութեան չհասնէին ։ Անմիջապէս ոստիկանութեան հիւանդանոցը տարուեցաւ ։ Դէմքին վրայ այրած տեղեր կային ։

— Երեքշաբթի գիշեր, Նազիմ և Իպրահիմ կոչուած երկու անձեր կռիւ մը ունեցան ի Նիշան-Թաշի ։ Երկուքն ալ իրարու դանակի հարուածներ տուին ։ Իպրահիմ, ծանրապէս վիրաւորուած, Կիւմիւշ-Սույի հիւանդանոցը տարուեցաւ ։ Նազիմ խոյս տուած է ։

— Չորեքշաբթի օրը Կլավանի փողոցին մէջ արկած մը պատահեցաւ որ դեռ կրնայ մահացու հետևանքներ ունենալ ։ Լօռանթօ անունէն, որ փողոցին անկիւնը կը գտնուի, ծաղկի թաղար մը 5 յարկ բարձրութիւն ունեցող այդ տան [illegible] ինկաւ ։ Այդ միջոցին, երիտասարդ մը փողոցէն կ'անցնէր, թաղարը գլխուն ինկաւ ։ Երիտասարդին գանկը ճեղքուեցաւ ։ Իսկոյն Տէյլասուա դեղարանը փոխադրուելով նախնական խնամքներ ընդունեցաւ ։ Վէրքերն այնպէս ծանր են որ իր կեանքին համար վախ կայ ։

— Անցեալ օր, Նեմիչ իսկէլէսին, մի քանի լազ նաւավարներու և բեռնակիրաց մէջ կռիւ մը պատահելով, մէկ քանիներուն իրենց գլխէն վիրաւորուեցան ։ Ոստիկանութիւնը վրայ հասնելով ձերբակալութիւններ ըրած է ։

ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

Եգիպտոս(?). — Աղեքսանդրիայէն եկած հեռագիրներ կ'իմացնեն թէ, քօլէրայի վերջին պատահարներ են Ճէպէլ-Թօրի մարզային, Հասան-Բաշա և Մանսուրա գաւառներուն ճիռայէն եկող ուխտաւորներուն մէջ ։

Յուլիս 24ին, Հալէպի մէջ 23 մահեր պատահեր են քօլէրայէ ։

— Ֆրանսական դեսպան. — Բարիզէն հեռագիր մը, օգոստոս 6 թուականաւ, կ'իմացնէ թէ Ժուռնալ Օֆֆիսիէլը կը հրատարակէ Պ. Քամպօնի ի Կ. Պոլիս ֆրանսական դեսպան կարգուիլը ։

— [illegible] Մէհմէտ Ալի փաշա որ ատենէ մը ի վեր Պոլիս էր հինգշաբթի օր մեկնեցաւ տասի իր պաշտօնավայրն երթալու համար ։

Ի ԿՈՎԿԱՍ

ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՐԱՆՔ

Թիֆլիզէն Երևան երթալու ճամբուն վրայ է Բարփանտաշ(?) գիւղն որ գրեթէ ամբողջապէս Հայ է ։ Գիւղին եկեղեցը, դպրատունը և այլ շէնքերու մէջ կրած այդ միրուն գիւղը բնութեան հարուածներուն զոհ կ'ըլլայ ։ Ահա ինչ որ այդ գիւղէն կը գրուի ։

Յուլիսի 8ին, ժամը 3ից 10 րոպէ անց, երկինքը յանկարծ մթնեց, սկսեց կայծակ ու որոտմունք և ապա անդադար կարկուտ, որը մեծ ընկոյզի չափով էր և տևեց չորս անգամ 15 րոպէ ։ Անմիջապէս սկսեց ջուր անձրև, որը մօտ մի ժամ տևելով, գոյացրեց կատաղի հեղեղ ։ Ոչ արտ մնաց, ոչ մրգի և խաղողի այգի, ամեն բան ամայացաւ, մերկացաւ ։ Գիւղում տիրում է ընդհանուր սուգ ։ Այս տարւայ առատ պտղաբերութիւնը մի անգամից կորաւ ։ Սարերից էլ սելաւը բերում էր գոմէշներ ու եզներ ։ Ասում են որ գտնւեցան մարդկանց, կանանց ու մանուկների դիակներ էլ Թալա գիւղի մօտ և Ազատափա գիւղի արևմուտ ։ Այսպիսի սարսափելի կարկուտ և սելաւ, աւելացնում է թղթակիցը, ոչ տեսել ենք, ոչ էլ լսել . . . Նկարագրել անկարելի է թէ հետևեալ օրը ինչ յուսահատութեան մէջ էր գիւղացին . . . Ձեռքերը ծոցում դրած դէպի երկինքն էր նայում, նախախնամութեան ապաւինելով ։

* *
*

Նոյնպէս Սևան լճին եզերքը գտնուող Նոր—Պայազէտ քաղաքն ու շրջակայ գիւղերն զոհ եղած են ահռելի կարկուտի ։

Առանց հաշուելու գիւղերը, միայն Նոր Պայազէտի քաղաքին մէջ 30,000 րուպլի վնաս եղած է ։

Ահաւասիկ այդ կարկտախառն անձրևի նկարագրութիւնը ։

Այս քանի շաբաթ է, որ կարկտախառն անձրևները մեզ սարսափելի երկիւղի և մտատանջութեան մէջ են գցել ։ Այդ անձրևները տեղում են անընդհատաբար ։ Թէև այս քանի օրս անձրևները պակասել են, բայց եղանակի անպարզ խառն լինելը անախորժ և յուսահատեցնող տպաւորութիւն է թողնում մեզ վրա, կրկին գցելով մեզ երկիւղի մէջ ։ Ծեր մարդիկ պատմում են, որ այս տեսակ կարկտախառն անձրևներ չեն տեսել իրանց ութսունամեայ հասակի ընթացքում ։

Այդ անձրևները, կարկուտի հետ խառն, որոնք վերջ ի վերջոյ սարսափելի հեղեղներ գոյացրին, վնասեցին քաղաքից ոչ հեռու գտնուող բոլոր արտերին, որոնցից հունձ սպասելու այլ ևս յոյս չը կայ ։ Արտերը բացի կարկտահար լինելուց, մի և նոյն ժամանակ արմատախիլ էլ եղան ։ Կարկուտի հատիկներից իւրաքանչիւրը կշռում էր մօտ քառորդ ֆունտ . . . . ։

Այնպիսի մի սարսափելի հեղեղ էր անցնում քաղաքի միջից, որ մարդիկ մտածում էին միայն իրանց գլուխը փախցնել ազատելու ։ Ահռելի հեղեղը բերում էր իր հետ ահագին ժայռեր, գերաններ և տակառներ, ջրասոյզ էր անում տասնեակներով եզջիւրաւոր անասուններ, քանդում էր տներ և խանութներ, ոչնչացնում էր ջրաղացներ և հեղեղում էր բանջարանոցներ ու մարգագետիններ, այսպիսով անթիւ աւերումներ պատճառելով ։ Հեղեղը տարաւ իր հետ և երկու կամուրջներ, որոնց վրայով մարդիկ դաշտից անցնում էին դէպի քաղաքը ։ Այժմ ջրով են անցնում ձիեր հեծած ։ Քաղաքիս «Խաչերի» անուանուած թաղի բնակիչների վնասները շատ մեծ են . իւրաքանչիւր տանից 6—7 եզջիւրաւոր անասուններ ջրասոյզ եղան . բացի սորանից հեղեղը քանդեց և ոչնչացրեց փարախներ ու յարդանոցներ, որոնք գիւղացու համար, ի հարկէ, մեծ նշանակութիւն ունեն ։ Նոյն տեսակ զարհուրելի հեղեղ այցելեց և Քօսա-Մամետ գիւղը, որը Նոր-Բայազէտից մի վերստաչափ հեռաւորութեան վրա է գտնւում ։ Հեղեղը ծածկեց բոլոր արտերը, որոնք թշուառ գիւղացու ապրուստի միակ աղբիւրն էին, ապա քանդեց բաց տներ, տարաւ եզջիւրաւոր անասուններ, վերջապէս մի տանից երկու եղբայրներ և մի այլ տանից երկու աղջիկներ ջրասոյզ եղան . Նրանց դիակները գտնվեցան ջրի մակերևոյթի ցածրանալուց յետոյ ։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ

Ա.

Ազգ. Սահմանադրութեան հաստատման թուականը, որոշ ու նշանակելի թուական մը համարելով Թուրքիոյ Հայոց մտաւոր զարգացման, եթէ ակնարկ մը նետենք ազգային գրականութեան ընթացքին վրայ՝ գիտելի է որ բաց ի Դուրեանէն, — որուն անմիջապէս քովը դասել պիտի ուզէին ոմանք Պէշիկթաշլեանը, և Օտեանն ալ իր ծանօթ հատուածներուն համար, — չենք ունեցած գրագէտ մը, որուն գործը տևականութեան յաւակնի ։ — (*)

Մեր Ազգ. գրականութեան այս ամլութիւնը մէկէ աւելի պատճառներ ունի։—

Գրական ցեղալ տաղանդներու չըլլալը, գրականութեան փախճանին մէկ յառի հասկացողութիւնը, լեզուին, ու մանաւանդ քերականութեան գերին թիւր ըմբռնումը գրականութեան մէջ, ու համեմատաբար անմշակ հասարակութեան մը անընդունակութիւնը քաջալերելու գրական արտադրութիւնները՝ ազդեցութեան տարբեր չափերով, բայց հաւասարապէս յառաջ բերած են 'ի մեզ գրականութիւն մը — հազիւ արժան այդ անուան, — որ տարտամ ու անկերպարան (amorphe) ոչ ինչ ունեցած է ինքնատիպ ։

Բնական է թէ, գրականութիւն մը մէկ օրէն միւսը չը ծնիր, և թէ հայ գրականութիւնն ալ, ինչպէս ամեն գրականութիւն պարտ էր անցնիլ անհասունութեանց ու խարխափմանց շրջանէ մը, մինչև որ աւելի կամ նուազ որոշ հանգամանք մը առնէր . սակայն, ամեն գրականութեանց առաջին քայլերը գանգատեցնող այս բնական պատճառներն ընդունելով հանդերձ իբր արդարացում մեր չքաւոր գրականութեան՝ միշտ պիտի մնար քննել թէ ինչ պատահական պատճառներ նպաստած են մեր ազգային գրականութեան զարթումը յապաղելու ։

Ընդհանուր հայեացքի մը մէջ պիտակելով մեր աշխարհիկ գրականութեան ծնունդը, երեք տարբեր պիտի գտնանք նախ անոր մէջ. Գրաբարեանք. Պարզամիտներն, ու Անորոշները ։

Գրաբարեանք, ոսկեդարեան բառերու հաւաքածոյ մը լաւ համարելով գրականութեան համար, իրենց գրուածոց մէջ կը պարզեն գրաբարախառնութեան մը չափս ցուցամոլութիւնը . միւս կողմանէ Եւրոպական մատենագրութեան անընտել՝ այլ անկեղծ ու անմշակ մտքեր, — և ասոնք են պարզամիտները — ի տես կը դնեն իրենց անտաշ գրականութեան բոլոր միամտութիւնը, մինչ ուրիշ խմբակ մը գրողներու, — Անորոշները — որոնք Եւրոպական հեղինակութեանց համար ազատ ճաշակ մը ունէին, և միևնոյն ժամանակ կը կարդան Ալֆիէրին, Վօլթէյրն ու Շէքսփիրը՝ իրենց կողմանէ, ի վիճակի չէին գտնուած մասնաւոր ձգտում մը յայտնելու, հետևած չըլլալով որոշեալ ազգի մը գրական յայտնի մէկ ուղղութեան ։

Տակաւ սակայն, ֆրանսական գրականութեան ազդեցութիւնն է որ գերակշիռ կը դառնայ ի մեզ, և իրաց տրամաբանութեամբը, Ռօմանթիք դպրոցն է որուն հետևիլ կը փորձեն մեր գրիչներ ։

Թէ հայ գրականութիւնն ինքնուրոյն ուղի մը չունենալով, պիտի ընդգրկէր Ֆրանսական գերազանց գրականութեան ուղղութիւնը, և առաւելապէս այն ուղղութիւնն որով կը վարէր յայնժամ նոյն գրականութիւնը, — այդ հասկանալի է . բայց թէ այդ ուղղութիւնն որքան կը պատշաճէր մեր գրականութեան պահանջմանց, ընդայնին, ահա ուրիշ հարց մ'է զոր հաճելի է մեզ պարզել ։

Ըստ ժամանակի և ըստ տեղւոյ, նիւթերն որոցմով գրականութիւնը կ'զբաղի՝ կը փոխուին, կը փոփոխին, և հետևաբար, գրական տարազն ալ ։

Եթէ «Գրականութիւն ընկերութեան բացատրութիւնն է,» Ռօմանթիք դպրոցն ալ, իր ժամանակի բարքերուն ու կեանքին մէջ հաւատարիմ արտայայտութիւնն եղաւ . արդ, ընդհանուր բառով մը, արուեստի առարկային, (objet d'art) ու միջավայրին միջև կեցած այս առաջին խնամութիւնն ընդունելով՝ անհերքելի է թէ, անպատշաճ ու անհեթեթ էր մեր գրականութեան մէջ ի կիր առնուլ այդ դպրոցին ուղղութիւնը, զոր ոչ մեր աշխարհը, ոչ մեր խորհուրդները, և ոչ մեր զգալու եղանակը կ'արդարացնէին ։

«Հայ գրականութիւնը պէտք ունէր պայծառ, բարոյարար, հարազատ ու կենսատու աղբիւրներու մէջ փնտռել իր վերակենդանութիւնը . այդ վերակենդանութեան ալ, պէտք ունէր ազգային խոհական կենաց այլազան պարագաներու նկարագրութեան մէջ գտնել իր զօրութիւնը«

Մամուրեան(?)

Ու մենք, ճշդիւ հակառակը կ'ընէինք, կը թարգմանէինք վէպեր, որոց յաճախ մոլեկան ձգտումը չէր համապատասխաներ մեր ազգային նկարագրին, ու յաւակնութիւն ունէինք տիեզերական, համաշխարհիկ նիւթերու վրայ գրելու — պէտք էր ըսել ու պղծելն զանենք, — երբ ազգային հարազատ ու ընտիր նիւթեր կը փնտռային մեր աչաց խակ տակ ։

Պէտք է հաւատալ որ ռօմանթիք դպրոցը մոլորեցուց մեր գրականութեան ընթացքը, և թէ առանց այդ դպրոցին հետևելու յաւակնութեան, մեր գրականութեան բնազդն աւելի տոկուն պիտի զարգանար ։ «Հետևիլը, նմանիլը բաւական չէր, այլ և հարկ էր նմանելոյն տաղանդն ունենալ ։»

Զայս կը մոռնայինք ։

Մեր ազգային գրականութիւնը ռօմանթիք դպրոցին անդրանաւոր հիման վրայ, չէր կրնար զարգանալ, ու չը զարգացաւ ։

Արդէն, գրականութիւն մը որ իր ոյժը, իր ներշնչումն տոհմային կենսատու ոգւոյն մէջ չը փնտռեր՝ չապրիր ։

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

(*) Ընթերցողք, ուսումնասիրութեանս ուրիշ մասերուն մէջ պիտի գտնեն Պարոնեանի և Տէմիրճիպաշեանի անուանց յատուկ յիշատակութիւնները ։

ՋԲՕՍԱՆՔ

Մեր աշխատակից Ֆանթազիօյէ ստացանք նամակ մը զոր կը հրատարակենք .

«Մեծարգոյ Խմբագրապետ,

«Հաճեցէք ձեր պատուական(?) թերթին մէջ անկիւն մը շնորհել հետևեալ հատուածին զոր բաղդ ունեցայ փողոցէն գտնելու, հովին քմահաճոյքներէն, ցեխին աւերումներէն և կօշիկներու վայրենութիւններէն հրաշի՛ւք ինծի ազատած այս թանկագին հրաշակերտին ։

«Ցաւալի է որ սատրապութիւն չկայ . բայց հայ քննադատութիւնն ու բանաստեղծութիւնը ձեռք ձեռքի տուած պիտի ջանան անշուշտ յաւերժացնել անունն այն հանճարին որուն կը պարտինք այս չքնաղ էջը ։

«Անոնք որ «վսեմ գրականութեան» մահը կ'ողբան, երկայն շունչ մը պիտի առնեն ։

«Ընդունեցէք, և այլն և այլն,»

ՖԱՆԹԱԶԻՕ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՌ

ԽՕՍԵՑԵԱԼ

Ի ՀԱՆԴԻՍԻ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Գեր. Ս. Հայր, Տիկնայք և Տեարք.

Թոյլ տուէք ինձ որ ձայնս բարձրացունեմ ի նպաստ(?) արուեստի"ն աստուածայնոյ, որ մեր հոգին կը թրթռացունէ և զմարդ կ'ազնուացունէ, լաւագոյն կը կացուցանէ ։

Աստուածային արուե՛ստ, այսինքն երաժշտութիւն ։

Երաժշտութի՛ւն, ո՛հ, քանի՜ն երկնային է այն և հոգեզմայլ . ո՜ր սիրտ գայուն չը պարախներ ի լուր այն նուագաց որք յերկնուստ ինձ գալ թուին . երաժշտութի՛ւն, աստուածեղէն պարգև առ մարդն, անսահմա՜ն Լէթէ ուր կը գտնեմք մեր վշտաց մոռացումին և մեր սրտին սփոփումին . երաժշտութի՛ւն, այո՛, ցօղ երկնածոր որ թշուառութեան խորշակէն հրակէզ սրտից վերայ կ'իջնէ նոցա ցաւքն հանդարտեցուցանելոյ համար ։

Օրհնութի՛ւն հանճարոյն այնմիկ վասն որ առաջին հնչիւնքն բարձրացոյց նուագարանի մի թելոց կամ փողոյն միջոցաւ . իբր նոր ոմն Պրոմեթէոս, յերկնից նա լոյս մի զողացաւ և բերաւ յաշխարհ ի սփոփանս տառապելոյ մարդկութեան ։ Ո՞ր կարէ թուել այն հաճո՛յքքն և ծառայութիւնքն զորս նա կը սփռէ մեր վերայ իբրև զարեգակն որ իւր ճառագայթքն կը հեղու համապատ . նա է որ մեր սիրտը կ'ազնուացուցանէ, մեր միտքը կը զարգացունէ, մեր հոգին կը բարձրացունէ և մեր երևակայութիւնն իրականութեան գձձութիւններէն բարձրացունելով խաղաղին մաքուր և յուսապայծառ վերնագաւառաց մէջ կը շրջեցունէ ։

Որփէոս է՛ր երբեմն իւր քնարին վերայ երգէր գրաւչագործութիւնս գից և գեղգեղանս . ի լուր նորին երգոց, գազանք մոլեգինք, գգօնցեալք և զմայլեալք, դային յանձնիւս ունկն դնել և նորա ոտից լիզել . անտի և այսր յառեան այլ հանճարք, պատի՛ւք իւրեանց ազգաց, փա՛ռք մարդկութեան, պսա՛կք արուեստին, որպիսիք են Մոցարթ, Հայտըն, Շոբէն, Պէլլինի, Կունօ, Վէպէր, Մէնտէլսօն, Տօնիծէթթի, Վէռտի ևլն . Երանի՛ ազգացն այնոցիկ որք սոցա երգերն ունին ի չքնաղս իւրեանց, նոքա իրաւունք ունին նախանձ ազգերաց որոց զուրկ են ի նոցանէ ։ Բայց հանճարն տիեզերական է, որպէս ըսաւ Հիւկօ, և ամենայն ազգք և ազինք կարեն յոյս բաժանել ի նմանէ որպէս մոլորակք յարևէ, զի հանճարն ևս, զօրէն երաժշտութեան, չունի սահման, եթէ ոչ անսահմանութիւն, զի երկնքին ևս տան մեզ անհունին զգացումին, վսեմին յղացումին, և յուզումին, և վերացումին, և սաւառնումին եթերին մէջ . զի նոքա մեզ զԱստուծոյ բարբառին ։ Այդ հանճարներն, այո՛, դրօշակիրք են մարդկային յառաջդիմութեան, զի նոքա կը բարձրացունեն զմտածումն և կը փափկացունեն զզգացումն . Նոքա լոյսն են և խաւարն յետս ընդ կրունկն կը նահանջէ առաջի նոցա քայլից . ի ձայն նոցա երկնայուր նուագաց, մարդկութիւնն՝ ձեռքն ի վեր, չուրթն յաղօթս, աչքն յարառ, միտքն ի լոյս և հոգին ի սէր՝ կը յուզուի, կը թրթռայ, կ'ամփոփուի, կը խոկայ, կ'երազէ, կը յափշտակուի, կը վերանայ, կը ճախրէ և . . . կը դիմէ յառաջ, ի կէտ նպատակին իւր, այսինքն ի Ճշմարիտն, ի Գեղեցիկն և ի Բարին ։

ԴԻՍ ՈՒ ԴԷՆ

Առաջին կին-փաստաբանն ի Նորվայ. — Վերջապէս Նորվայի մէջ ընդունուեցաւ կանանց փաստաբանութեան գաղափարը ։ Քանի դարէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով կին մը մեր հին աշխարհին մէջ կը տիրանայ ուրիշի մը դատը պաշտպանելու առանձնաշնորհման ։

Այդ կին փաստաբանն է Օր. Սարմիդա Պլեյէքօ ուսմանուհին ։

Աֆիոն Ասիական Թուրքիոյ մէջ. — Հալէպի Ֆրանսական հիւպատոս Պ. Թ. Մէլշէաք մէկ տեղեկագրին մէջ կը տեսնուի թէ Հալէպի հիւսիսային արևելեան կողմը գտնուող Նեզիպ գիւղակին մօտերն է որ կը մշակուի խաշխաշը, որմէ կը հանեն աֆիոնը այս աֆիոնն Մալաթիային ևլայածներուն հետ 45·000 գիլօկրամէն աւելի կ'ըլլայ ։ Աֆիոնն հետևեալ կերպով կը հանեն . օգոստոս ամսուն, գեղջուկները շատ օրեր վրայէ վրայ [illegible] խաշխաշներուն պատիճներուն վրայ հերձուածներ կ'ընեն ։ Այդ պատառուածքներէն վազող հիւթը ամաններու մէջ կը ժողվեն ։ Ապա թրծուն հողէ մեծ ընդունարաններու մէջ կը լեցնեն զայն և չուք տեղ մը կը ձգեն որ չորնայ . յետոյ սովորական թղթի մէջ կը փաթթեն և պզտիկ ծրարներով կը ծախեն ։

Հալէպէն Աղեքսանդրիայի ճամբով Եւրոպա եկած աֆիոնի քանակութիւնն 1890ին 43,500 քիլօկրամի կ'անցնէր ։ Այս քանակութեան 80 %ը Անգլիա գացած է և մնացածը Ֆրանսա, Աւստրիա և Գերմանիա ։

ԵԹԷ կ'ուզէք ԼԱՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ստանալ կարդացէք չորրորդ երեսին մէջ ՍԱՆՃԱԳՃԵԱՆ Տպարանին ազդը և դիմեցէք անոր ։

ԻԼԱՆ

Մէարիֆ նէզարէթի տախրիսիյէէ մէքթէպլէրի իչիւն միւնագասայա գօնուլան (200,000) ճէքիսի զըյէ գատար քէօմիւրին հէր խիւզ զըյլէմէ օթուզ զըրուշտան թագըմ զուհուր իթթիքինտէն վէ մահր հայլին եկիրմի սէգիզինճի բազար էրթէսի կիւնի զաւալըննիա իհալէի միւսամէտէ պուլունտուղուն, թէնզիպըր ֆիաթ թալիպ օլանլարըն մէզքիւր մէարիֆէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի թէբլիղ ըլան օլունուր ։

Ֆիյ 22 Թէմմուզ 307 3—3

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ
1891 Մայիս 4 Շաբաթ օրէն սկսեալ մինչև նոր անօրինութեան

Վօսփորէն Կամուրջ լուքեններ

11 — Պէյք. արնվ. գուրուչ. օրթաք. պէշիքթ.
11 — Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. ևէնիք. Միր. ր. հիսր. պէպք. արնվ. գուրչ. օրթ. պէշքթ.
11 20 Վանիք. չէնկք. պէյլ. գուզկ. պէշիքթ.
11 30 Պէյզք. բաշպ. չուպգ. գանլ. ա. հիսար. գանտ. վանիք. չէնկ. պէյլպ. գուզկ.
11 45 Ր. ա. գավագ. ևէնմ. մէգպ. պէօյքտ. թար. ևէնիք. միրկ. ր. հիսար պէպք. արնվ. գուր. օրթապ. պէշիքթաշ
12 15 Պէօյք. Թարպ. պէյզ. բաշպ. չուպգլ. գնլ. ա. հիսար գանտ. վանիք. չէնկք. պէյլպ. գուզկ. պէշիքթաշ
1 — Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. ևէնք. միրկ. պօյաճք. ր. հիսար պէպք. արնավ. գուրչ. օրթապ. պէշիքթաշ
1 — Պէյզ. բաշպ. ևէնիք. չուպգ. գանլ. պօյճ. ր. ա. հիսր. գանտ. արնվ. չէնկ. պէյլ. օրթ. գուզկ. ի սկիւտար պէշքթ. գապաթաշ
1 30 Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. պէյզ. բաշպ. չուպգլ. գանլճ. ա. հիսար գանտ. վանիք. չէնկլ. պէյլ. գուզկճ. պէշիքթաշ
2 — Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. ևէնիք. խմթ. միրկ. ր. հիսար պպէք. արնվ. գրչ. օրթ. պշք.
2 45 Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. պէյզ. բաշպ. չպգլ. գանլճ. ա. հիսար գանտ. վանիք. չէն. պէյլ. գուզկ. իսկիւտար
3 — Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. ևէնիք. խմթ. միրկ. պօյաճ. ր. հիսար պէպէք արնվ. գուրուչէշմէ օրթաքէօյ պէշիքթաշ
3 45 Ենիմ. մէգպ. պէօյքտ. Թարպ. պէյզ. բշպ. չուպգլ. գանլճ. ա. հիսար գանտ. վանիք. չէնկք. պէյլպ. գուզկ. պէշիքթաշ
4 15 Ենիմ. մէգարպ. պէօյքտ. Թարպ. ևէնիք. խմթն. միրկ. պօյճք. ր. հիսար պպէք. արնվ. գուրչ. օրթաքէօյ պէշիքթաշ
5 45 Ենիմ. մէգապ. պէօյք. Թարապ. ևէնք. մրկ. պօյճք. ր. հիսար պէպէք արնվ. գուրչ. օրթ, գուզկունճուգ պէշիկթաշ
6 45 Միրկ. ր. ա. հիսար գանտ. արնվ. չէնկէլ. պէյլպ. օրթք. գուզկնճ. պէշիկ. իսկտ.
7 — Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. պէյզ. բշպ. ևէնք. միրկ. գանլ. ր. ա. հիսար գանտ, արնվ. չէնկ. պէյլպ. օրթ. գուզկ. պէշիկթ. իսկ.
7 45 Ր. ա. գավ. ևէնիմ. մէգպ. պէօյքտ. Թարպ. ևէնք. միրկ. ր. հիսր. պպէք. արնվ. օրթ. պշք.
8 45 Ենիմ. մէգպ. պէօյքտ. Թարպ. պէյզ. բշպ. չուպգլ. գանլճ. ա. հիսար գանտ. վանիքէօյ չէնկ. պէյլպ. գուզկ. իսկիւտար
9 20 Ենիմն. մէգապ. պէօյքտ. Թարպ. ևէնիք. խմթէն. պօյաճք. ր. հիսար պէպէք արնվ. գուրչ. օրթք. պէշիկթաշ
10 — Ենիմ. մէգպ. պէօյք. Թարպ. ևէնիք. միրկ. ր. հիսար արնվ. օրթք. պէշիքթաշ
10 30 Ենիմ. մէգպ. պէօյքտ. Թարապ. ևէնիք. պօյաճ. ր. հիսար պէպք. արնավ. գուրուչ. օրթաքէօյ պէշիքթաշ
10 40 Ենիմ. մէգպ. պէօյքտ. Թարպ. պէյզօղ. բաշպ. չուպգ. գանլճ. ա. հիսար գանտ. չէնկլ. պէյլպ. գուզկճ. իսկիւտար
11 — Մէգպ. պէօյիք. Թարպ. ևէնիք. պօյաճք. ր. հիսար արնվ. օրթաք. պէշիքթաշ

Կամուրջէն Վօսփոր լուքեններ

12 — Պէշիքթ. օրթք. գուրչ. արնվ. պէպէք ր. հիսար պօյճք. միրկ. ևէնք. Թարպ. պէօյք. մէգարպ. ևէնիմահալէ
1 — Պէշքթ. օրթք. արնավ. պէպէք ր. հիսար պօյճք. ևէնիք. Թարպ. պէօյքտ. մէգպ. ևէնմ.
1 30 Իսկ. գուզկ. պէյլպ. չէնկ. վանիք. գանտ. ա. հիսար գանլճ. չուպգլ. բաշպ. պէյզ. Թարպ. պէօյքտ. մէգապ. ևէնիմահ.
2 — Պէշքթ. օրթք. գուրչ. արնավ. պէպէք ր. հիսար միրկ. ևէնիք. Թարպ. պէօյքտ. մէգարպուրնու ևէնիմահալէ
2 15 Գապթ. իսկ. պշքթ. գուզկ. օրթք. պէյլ. չէնկլ. արնվ. գանտ. ա. ր. հիսար գանլճ. միրկ. ևէնիք. բաշպ. պէյզ. Թարպ. պէօյք. մէգարպուրնու ևէնիմահալէ
3 — Պէշիքթ. օրթք. գուրչ. արնավ. պէպէք ր. հիսար պօյճք. խմթէնիա ևէնիքէօյ Թարպ. պէօյք. մէգարպ. ևէնիմահ.
3 30 Իսկ. գուզկ. պէյլպ. չէնկլ. վանք. գանտ. ա. հիսար գանլճ. չպգլ. բաշպ. պէյզօղ Թարպ. պէօյքտ. մէգպ. ևէնիմահ.
4 — Պէշքթ. օրթք. գուրչ. արնվ. պպէք. ր. հս. պօյճք. խմթն. ևէնիքէօյ Թարապիա պէօյք. մէգարպուրնու ևէնիմ.
4 45 Իսկ. պէշքթ. գուզկունճուգ օրթաքէօյ պէյլէրպէյի չէնկլ. արնվ. գանտլ. ա. ր. հիսար գանլճ. չուպգլ. միրկէօն
5 5 Իսկտ. պէշիկթ. օրթաքէօյ գուրչ. արնվ. պպէք ր. հիսար. միրկ. ևէնիք. Թարպ. պէօյք. մէգպր ևէնիմ. ր. ա. գավագ.
6 — Գապթշ. իսկ. պշիկթշ. գուզկնճ. օրթք. արնվ. պէպք. ա. ր. հիս. միրկ. ենիք. պէյզ. Թարապ. պէօյքտ. մէգարպ. ենիմհ.
7 15 Պշիկթ. իսկտ. գուզկնճ. օրթք. պէյլպ. չնկլ. արնվ. գանտ. ր. հիսար պօյաճ. գանլ. ենիք. Թարապ. պէօյքտ. մէգարպ. ենիմհ.
8 30 Պշքթ. օրթք. արնվ. պպք. ր. հիսար միրկ. ենիք. Թարպ. պօյքտ. մէարպ. ենիմհ.
9 15 Պշիկթ. օրթաք. գուրչ. արնավ. ր. հիսար պօյաճք. գանլճ. ենիք. պէյզ. Թարապիա պօյքտ. մէարպ.
9 25 Պշիքթ. իսկտ. գուզկճ. օրթք. պյլպ. չնկլ. արնվ. գանտ. ա. ր. հիսար գանլճ. միրկ. ենիք. բաշպճ. պյզօղ.
10 15 Պշքթ. օրթք. գուրչ. արնվ. պպք. ր. հիսր. պօյաճ. միրկ. խմթ. ենիք. Թարպ. պէօյքտ. մէարպ. ենիմհ.
10 5 Գապչ. գուզկ. պյլպ. չնկլ. վանք. գանտ. ա. հիսար գանլճ. չպուգ. բաշպ. պյզղ. Թարպ. մէարպ. ր. ա. գավագ
11 20 Պշիկթ. օրթք. արնվ. պպք. ր. հիսար միր. ենիք. Թարպ. պօյք. մէարպ. ենիմհ.
11 10 Իսկ. գուզկ. պյլպ. չնկլ. վանիք. գանտ. ա. հիսար գանլճ. չպգլ. բաշպհ. պյզղ.
11 30 Պշիկթ. գուզկ. օրթք. պյլպ. չնկլ. գուչ. վանիք. պպք.
12 — Պշիկթ. օրթք. արնավ. միրկն. Թարապիա ենիքէօյ պօյիւքտր.

ՀԱՅԴԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ԳԻԾ
[illegible]

Ժ. Վ.		Թ. կառ.
11 —	Հայտար-փաշա	
12 —	Պիլէճիկ ժամանող	22
1 35	Բէնտիկ »	2
4 35	Հայտար-փաշա*	
6 10	Բէնտիկ գացող	4
7 35	Նիկոմիդիա գացող	26
8 50	Բէնտիկ գացող*	6
10 30	Բէնտիկ գացող*	8
11 30	Բէնտիկ գացող	10
	Հայտար փաշէն	
11 40	Բէնտիկէն եկող	3
1 30	Բէնտիկէն եկող	1
3 25	Նիկոմիդիայէն եկող	21
5 10	Բէնտիկէն եկող	5
6 45	Հայտար-փաշայէն*	
9 20	Բէնտիքէն եկող	7
9 45	Հայտար-փաշայէն	
11 —	Պիլէճիկէն եկող*	25
12 05	Բէնտիկէն եկող*	9

(*)Ուրբաթ և կիւրակէ օրերը Փէնէր Պաղչէի կառախումբն չէս կը հաղորդակցի

ԳԱՏԸՂԳԻՒՂԻ ԳԻԾ

ԼՈՒՐ ՕՐԵՐ		ԿԻՐԱԿԷ ՕՐԵՐ	
Կամուրջէն	Գատըգիւղէն	Կամուրջէն	Գատըգիւղէն
Ժ. Վ.	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.	Ժ. Վ.
11 15	11 15	11 30	11 30
12 —	12 —	12 30	12 30
12 45	12 45	1 30	1 30
	1 30	2 30	
1 30	2 15	— —	2 30
2 (*)	— —	— —	— —
2 15	3 —		
3 —	3 45	3 30	3 30
3 45	4 30	4 30	4 30
4 30	5 30	5 30	5 30
5 30	8 —	6 30	6 30
7 15	9 45	7 45	8 —
9 15	10 —	9 —	9 —
10 —	10 35	10 —	10 —
10 45	11 20	11 —	11 —
11 30	12 —	12 —	12 —
12 —	— —	— —	— —

(*)Այս երթեւեկութիւնը կզգլիներու չոգենաւը պիտի կատարէ.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
Ս. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԳՐԵՑ
Դուրեան Եպիսկոպոս Սրուանձտեանց
ԱՐՏՕՆԵԱԼ Ի ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ Գ. ՊԱՂՏԱՍԼԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐ. ԵՒ Վ.ԻՄԱԳՐ. Գ. ՊԱՂՏԱՍԼԵԱՆ
Սուլթան համամ փողոց, թիւ 14
1891

Գերապատիւ Հեղինակն իւր այս ընտիր դասագրքի մէջ կ'աւանդէ յստակ եւ դիւրահասկանալի լեզուաւ **Քրիստոնէական Ս. կրօնի տարերքն, Հին ու Նոր Կտակարանն, Քրիստոսի մարդեղութիւնն, եկեղեցւոյ խորհուրդներն** եւն:

Վերջին մասին մէջ, իբրեւ լրումն Հայ մանկտւոյն Քրիստոնէական ուսման, համառօտ այլ կարեւորագոյն ծանօթութիւններ տրուած են **մեր եկեղեցւոյն պատմութեան, կազմութեան, մեր սրբոց եւ հայրապետաց, եկեղեցական կարգաց ու կանոնաց**, ինչպէս եւ **կաթողիկոսութեանց** եւ **պատրիարքութեանց** վրայ, հայ աշակերտին Քրիստոնէութիւն ուսուցանելէ զատ՝ զայն յստակապէս պատրաստելու համար իբր հայ Քրիստոնեայ, եւ ապա **Աղօթք առաւօտու** եւ երեկոյի:

Այս հանգամանօք, հեղինակին այս գործն յարմարագոյն է ազգային վարժարանաց մէջ գործածուելու համար իբր դասագիրք Քրիստոնէական ուսման:

Սոյն գործոյն չորրորդ տպագրութիւնն այս անգամ հրատարակուած է ըստ խնդրանաց բազմաց՝ **սրբագրութեամբք եւ յաւելուածովք. լաւագոյն թղթի վրայ, գեղեցիկ պատկերներով եւ տպագրութեամբ:**

Այս բոլոր առաւելութեամբք գինն է ըստ առաջնոյն **60 փարա:**

Կեդրոնատեղին է Գ. Պաղտասլեան գրատուն. կը ծախուի նաեւ գրավաճառաց քով:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թ. ՍԱՆՃԱԳՃԵԱՆ
Մեծ Փողոց Բերայ, Հալէպ Չարշը

ՏՊԱՐԱՆ
ԹԱԳՒՈՐ ՍԱՆՃԱԳՃԵԱՆ
Մեծ Փողոց Բերայ, Հալէպ չարշը (Cité d'Alep)

Տպարանս այս անգամ կրկին ծանուցանել Ազգոյ Հասարակութեան եւ իւր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ, տպագրելեաց ճոխութեան եւ մաքրութեան վերաբերեալ ամեն խնամք չեն զլացուիր (ինչպէս ցարդ ապացուցուած է), եւ նորանոր Եւրոպական գործիքներով կը տպագրուին Օրագրեր (ինչպէս այժմ ՀԱՅՐԵՆԻՔը), Գրքեր, Տետրակներ, Հաշուեցոյցք, Տեղեկագիրք, Շրջաբերականք, Նամակագլուխք, Հասցէագիրք, Ընկալագիրք, Ծանուցմունք, Մահազդ եւ այլն:

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵՔԱՐՏԻՑ
ԿԵՆԴԱՆԱԳՐՈՎ ԱՅՑԵՔԱՐՏՔ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
Ստիպողական տպագրութեանց համար տպարանս գիշերները եւ կիւրակէ օրերն եւս բաց է:

ՍԱՄՓՍՈՆ
ՈՅԺ, ԿՈՐՈՎ, ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ եւ ՆՈՐՈԳՈՒՄՆ ՄԱԶԵՐՈՒ
ՊԱՏՐԱՍՏԵԱԼ ՍԱՐԱՖԵԱՆ ՑԵՂԲԱՐՑ

Սոյն դեղ՝ գլխու մազեր, մօրուք եւ պեխեր զօրացնելու, երկարելու եւ նոցա թափը արգելլելու, արմատներուն հիւանդութիւններն դարմանելու մասին տեղական փորձերով իր տեսակին մէջ ապահովապէս առաջինն ըլլալու համբաւն ստացած է:

Դեղագործ Սարաֆեան Եղբարց ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ուրիշ են Ռոպ Սարաֆեան (Սարսապարիլլ) եւ այլք՝ գնահատուած են իրենց ազդու ազդեցութեան համար, նմանապէս ՍԱՄՓՍՈՆ եւս պիտի արժանանայ սոյն պատուոյն, յուսալով կատարելապէս այն փափագը՝ զոր ունի պատուարժան Հասարակութիւնը մանաւանդ սոյն օգտակար պատրաստութեան մասին:

Մեծ յաջողութիւն, լուրջ գնողութեան արդիւնք:

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՔ ԵՆ.
Ա. ի Պոլիս, Պաղչէ-գաբու, Սուլթան Համամ, Քիւչիւք Աշիր-էֆէնտի խան թիւ 10,
Բ. ի Խասգիւղ, Դեղատուն Սարաֆեան Եղբարց: 1 6—20

ԻՏԱՐԷԻ ՄԱԽՍՈՒՍԷ

1306 տարւոյ Յունիս 18րդ Երկուշաբթի օրէն սկսեալ մինչև նոր անօրինութեան Մարմարայի մէջ երթևեկող Իտարէի Մախսուսէի լուքենանց ժամանակացոյցը.

ՆԻԿՈՄԻԴԻՈՅ ԳԻԾ

Շաբաթ, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը առաւօտեան ժամ 2ին Սիրքէճիի նաւամատոյցէն չոգենաւ մը ելնելով Եալովա, Տաւշանճա, Գարամիւսալ, Տէյիրմէնտէրէսի, Եըրէկլի, Գազըգըը, Գէօնճա եւ Սէյմէն նաւամատոյցներն հանդիպելով Նիկոմիդիա պիտի երթայ եւ մի եւ նոյն օրերը մի եւ նոյն ժամուն վերադառնալով նաւամատոյցներն հանդիպելով Կամուրջ կը վերադառնայ.

ՊԱՆՏԸՐՄԱՅԻ ԳԻԾ

Շաբաթ, երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի օրերը ժամ 11ին Պոլսոյ նաւահանգստի պաշտօնատան առջեւի խարսխակալէն չոգենաւ մը մեկնելով Բրէմէյ կը հանդիպի եւ Պանտրմա կ'երթայ. Պոլիս վերադարձի օրերն է շաբաթ, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի.

ՌՈՏՈՍԹՈՅԻ ԳԻԾ

Շաբաթ, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը ժամ 2ին Սիրքէճիի նաւամատոյցէն չոգենաւ մը մեկնելով Պիկատօս, Սիլիվրի եւ Էրէկլի հանդիպելով Ռոտոսթօ կը հասնի. երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը մի եւ նոյն ժամուն Ռոտոսթոյէն մեկնելով Պոլիս կը վերադառնայ.

ԴԱՐԴԱՆԷԼԻ ԳԻԾ

Երկուշաբթի եւ հինգշաբթի երեկոյները ժամ 11ին Սիրքէճիի նաւամատոյցէն չոգենաւ մը մեկնելով Ռոտոսթօ, Կանոս, Խորա, Միւրէֆթէ, Շարքէօյ, Գալիպօլիս նաւամատոյցներն հանդիպելով Էրտէկ կը հասնի. չորեքշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները Էրտէկէն մեկնելով Փաշալիմանը, Մարմարա, Քիւթալի, Միւրէֆթէ, Խորա եւ Կանօս նաւամատոյցներն հանդիպելով Ռոտոսթօ կը հասնի. Ռոտոսթոյէն եւս հինգշաբթի եւ կիւրակէ առաւօտները մեկնելով Պոլիս կը վերադառնայ.

ՄՈՒՏԱՆԻԱՅԻ ԳԻԾ

Ուրբաթ, կիւրակէ եւ երեքշաբթի առաւօտները Պոլսոյ նաւահանգստի պաշտօնատան առջեւի խարսխակալէն չոգենաւ մը կը մեկնի։ Պոլիս վերադարձի օրերն է հինգշաբթի, կիւրակէ եւ երեքշաբթի.

—

1891 Յունիս 1 Ուրբաթ օրէն սկսեալ մինչև նոր անօրինութեան

—

ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ ԳԻԾ

Կղզիներէն Կամուրջ

11 30 Մ. կղզի, հէյպէլի, պուրկզ. գընալը
12 30 Բէնտիք, գարթալ, մ. կղզի, հէյպէլի, (մ. կղզիէն 1.15ին)
3 — Մ. կղզի, հէյպէլի, պուրկզ. գընալը
7 45 Բէնտիք, գարթալ, մ. կղզի, հէյպէլի, պուրկազ, գընալը (մ. կըղզիէն 8.30ին)
10 30 Մ. կղզի, հէյպէլի, գատըգիւղ

—

Կամուրջէն կղզիներ

1 — Հէյպէլի, մ. կղզի
2 — Գատըգիւղ, գընալը, պուրկազ, հէյպէլի, մ. կղզի, Գարթալ, Բէնտ.
8 45 Գընալը, պրկազ. հէյպէլի, մ. կղզի
10 — Հէյպէլի, մ. կղզի, գարթլ. բէնտք.
11 — Գընալը, պուրկզ. հէյպէլի, մ. կղզի

—

ԿԻՒՐԱԿԷ ՕՐԵՐ

Կղզիներէն Կամուրջ

11 — Մ. կղզի, հէյպէլի
11 30 Բէնտիքէն գարթալ, մ. կղզի, հէյպէլի, պուրկազ, գընալը (մ. կըղզիէն 12.15ին)
8 45 Մ. կղզի, հէյպէլի, պուրկզ. գընալը
9 45 Բէնտիքէն գարթալ, մ. կղզի, պէլի, պուրկազ, գընալը, գատըգիւղ, (մ. կղզիէն 10.30ին)

—

Կամուրջէն կղզիներ

1 30 Գատըգիւղ, գընալը, պուրկազ, հէյպէլի, մ. կղզի, գարթալ, բէնտիք
2 30 Գընալը, պուրկազ, հէյպէլի, մ. կղզի
10 30 Գընալը, պուրկազ, հէյպէլի, մ. կղզի, Գարթալ, բէնտիք

—

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ
ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ
Սկսեալ ի 1 ՄԱՅԻՍ 1891, մինչև նոր անօրինութեան

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ
ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ

	6	8	10	52	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38	40	42	44	46	48	50	
	ԱՌԱՒՕՏ													ԵՐԵԿՈՅ											
	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.		Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.
Կ. Պոլիս	6 00	6 30	7 15		7 50	8 35	9 —	9 10	10 —	10 30	11 —	11 30	12 —	1 30	2 —	2 30	3 —	4 —	4 30	5 —	5 30	6 —	6 30	7 35	—
Գում գաբու	6 09	6 39	7 25		8 8	8 43	9 9	9 39	10 9	10 39	11 9	11 39	12 9	1 39	2 9	2 39	3 9	4 09	4 39	5 40	5 39	6 09	6 39	7 44	—
Ենի գաբու	6 13	—	7 29	—	—	8 46	9 12	9 43	10 12	10 43	11 13	11 43	12 1[illegible]	1 43	2 12	2 43	3 13	4 13	4 43	5 14	5 43	6 1	6 43	7 48	—
Տաւուք փ.	—	—	—	—	—	—	— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Սամաթիա	6 19	—	7 35	—	—	8 51	9 18	9 49	10 13	10 49	11 19	11 49	12 1[illegible]	1 49	2 18	2 49	3 19	4 19	4 49	5 20	5 49	6 19	6 49	7 54	—
Եէտի գուլէ	6 23	6 48	7 40	8 22	8 18	8 55	9 21	9 55	10 21	10 55	11 24	11 55	12 2[illegible]	1 55	2 21	2 54	3 23	4 23	4 55	5 26	5 55	6 25	6 55	8 —	—
Մագրի գիւղ	6 34	6 59	8 05	8 39	—	9 06	—	10 06	— —	11 6	11 36	12 05	— —	2 06	—	3 04	3 36	4 33	5 06	5 39	6 06	6 36	7 06	8 11	—
Այ Ստեֆանօ	6 43	7 08	8 14	8 52	—	9 15	—	10 15	— —	11 15	11 47	— —	— —	2 15	—	—	3 45	—	5 15	5 48	6 15	6 46	7 17	8 20	—
Քիւչիւք չէք.	—	—	—	9 2	—	—	—	— —	— —	— —	11 55	— —	— —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 25	—	—
....	—	—	—	—	—	—	—	— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ
ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ

	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	41	43	45	47	49	51	
	ԱՌԱՒՕՏ											ԵՐԵԿՈՅ													
	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.	Ժ. վ.
Քիւչիւք չէք.	—	—	—	7 45	—	—	— —	— —	— —	— —	— —	— —	12 50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 06	—
Այ Ստեֆանօ	6 —	6 50	7 18	7 45	—	8 30	— —	9 30	— —	10 30	11 27	— —	1 —	—	—	2 30	—	4 —	—	5 30	5 57	6 25	6 55	7 18	—
Մագրի գիւղ	6 10	7 —	7 29	8 06	—	8 40	— —	9 40	— —	10 40	11 38	12 54	1 10	—	—	2 40	3 10	4 10	4 40	5 40	6 10	6 37	7 05	7 43	—
Եէտի գուլէ	6 22	7 12	7 44	8 18	8 28	8 54	9 26	9 53	10 26	10 53	11 53	12 44	1 23	1 53	2 26	2 53	3 24	4 24	4 53	5 53	6 23	6 52	7 15	7 57	—
Սամաթիա	6 26	7 16	7 48	—	8 32	8 57	9 29	9 57	10 29	10 57	11 57	12 48	1 27	1 57	2 29	2 57	3 28	4 28	4 57	5 57	6 27	6 56	—	—	—
Տաւուք փ.	—	—	—	—	—	—	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ենի գաբու	6 32	7 22	7 54	—	8 38	9 03	9 34	10 03	10 34	11 3	12 03	12 54	1 33	2 03	2 34	3 03	3 34	4 34	5 03	6 03	6 33	7 02	—	—	—
Գում գաբու	6 38	7 26	7 58	8 27	8 42	9 08	9 38	10 08	10 38	11 8	12 08	12 58	1 38	2 08	2 38	3 08	3 38	4 38	5 08	6 08	6 38	7 06	7 27	8 06	—
Կ. Պոլիս	6 46	7 34	8 07	8 55	8 50	9 16	9 46	10 16	10 46	11 16	12 46	1 06	1 46	2 16	2 46	3 16	3 46	4 46	5 16	6 16	6 46	7 34	7 33	8 15	—
....	—	—	—	—	—	—	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

☛ Փոքր ծրարներն անխտիր կ'ընդունուին ամէն կառախմբի մէջ, իսկ մեծ ծրարք Պոլսէն Մաքրիգիւղ կամ աւելի հեռի կայարանաց մինչև բանող կառախմբոց մէջ միայն կ'ընդունուին. Թիւ 1 և 2 կառախումբերն ունին Ա. Բ. և Գ. կարգի վակոններ, միւս կառախումբերն ունին միայն Բ. և Գ. վակոններ.